

Várákozunk

HARAG GYÖRGY ÚJVIDÉKI RENDEZÉSÉRŐL

Amikor a múlt év márciusában utoljára még eljuthattam marosvásárhelyi otthonába, ámulva hallgattam bölcs, elmélyült s mégis izgatott elemzését a Csongor és Tündéről. Vörösmarty műve nemcsak a színházi ember elevenségében élt benne; irodalomtörténeti tanulmányokba mélyedt, filológiai műveket idézett egy-egy Vörösmarty sor megfejtésére, játékértelmezésére. A kolozsvári bemutatóra készült, áprilusra tervezték, de mint máskor is, a szokásos időpont bizonytalanak mutatkozott. Aztán üzent és hívott a premierre, de én már nem mertem útra kelni. Nyáron jött a hír felőle, kétszer is mütötték, s aztán ősz eleji bizonytalan tudósítás érkezett; Újvidékre készül, „valami kínai darabot” visz színre. Kínai darabot? Lám, mint annyiszor: Gyuri most is fiatalabb s mozgékonyabb szellem mindannyiunknál! Nemcsak a pogány mitológiában, művek újraértelmezésében, de új. művek felfedezésében is kivételes frissesség és érzékenység vezet!

Kao Hszing-csien A buszmegálló című művét az 1984 márciusi Nagyvilág közölte; elmerülve Vörösmartyban s testének szenvedései közepette is figyelte: mi hír a világban, ami az ő munkásságába, s a mi életünkbe beépíthető?

A buszmegálló ilyen mű, és ilyen előadás lett Harag György rendezésében Újvidéken. Utolsó találkozásom a rendező Harag Györggyel.

Ahogy már más újvidéki munkája alkalmával, úgy most is felbontotta a terem szabályos rendjét. Doina Levintával egyszerű teret alakított ki; talán az író elképzelésénél is egyszerűbbet: a téglalap alapú játéktér két hosszanti végpontja annyit kompromittálódott, kisajátított jelszavak, plakátok, olykor festett s mégis összeillesztett-ragasztott összefüggő felületei; vérvörös is színezi ezeket a transzparenszeket. Középen szűk korlátfolyosó; e közé szorulva várnak, remélnek Kao Hszing-csien játékának szereplői: Öregapó (Fejes György), Lány (Banka Gabriella), Faragatlan fickó (Bakota Árpád), Szemüveges (Földi László), Családanya (Ábrahám Irén), Mester (Sinkó István), Üzletvezető (Páthy Mátyás). Komikus lírai életképnek mondja darabját a szerző, s Harag úgy transzformálja ezt a játékot, hogy nem a mű különlegességét hangsúlyozza, hanem kelet-európai idegrendszerrel a történet részesévé avat.

Mert mi is várjuk az Autóbuszt, mondja Harag György; nézőkkel ezért is ültette körbe a játéktér. S az előadáskezdő pillanat meghatározó számára: szűrt fénysugár egy előrelépkedő személy cizmás lábát követi; áthalad a korlátok között és leül. Arcát s bőrkabátját csak a lábra lőtt világoasságból körvonalazzuk. Az író Hallgatag férfiája, akit Harag nagyon személyessé formál. Feláll, néhányszor jön-megy, de semmiféle viszonyt a várákozókkal nem alakít ki. Létezik, tudunk róla, s a szereplőknek egymáshoz való viszonyát meghatározza — véljük, annyi más és lehetséges értelmezés között. Az a jó, hogy Harag nem hajlik semmiféle olcsó poénkodó értelmezés felé. Mégis, közérzeti meghatározó ereje van a figurának.

A várákozás tétre megy!

Mindenki várákozik, de nem a Godot-féle lírai absztrakció bohóc játékában. Valóságos sorsot él mindannyi: az Öregapó egy sakkjátszmára utazna a városba, a lány randevúra igyekszik, az üzletvezető barátaival kvaterkázna. Semmi nagyravágó terv! Szorgos pontossággal azon vannak, hogy minden-

napi életüket éljék. Mégse utazhatnak. A busz nem érkezik, s ha mégis közeledik, nem áll meg, tovarobog. Mintha az utasok volnának az autóbuszért! Közérzet-meghatározó összefoglaló erejű ez a dráma, s az Harag György rendezése. Emberi sorsokat s lelkeket jelenít meg. Oly riasztó, viszolyogtató hangzásokkal is, ahogyan Bakota Árpád kezében egy vasdarabbal veri a korlátot, agresszív s megfélemlítő gesztus! S a magukba süppedt, lerogyott, korlátra hajló, megfáradt várakozók képe; ahogyan Lengyel Gábor szintetizátor hangzása a percek, órák, hónapok, évek múlását oly kozmikussá tágítja. Mert múlik az idő. S ez az egyfelé igyekvő kis társaság az egy-állapotban elnyúvódik. A Változatlanban is kopunk. Mert koptatjuk, mállasztjuk egymást. Vádaskodásainkkal, gyanakvásainkban, türelmetlenségünkben, félelmeinkben.

Egy esztendje immár, hogy az Autóbuzsmegállót láttuk. Rendezője testi nivoltában elhagyott bennünket; s lám: Harag György jelenidejűségétől nem szabadulhatunk! Mert Sütő Szervét sorást a miénkévé avatja amint a színpad magasából ítélet hangzik feléje; a földgömbbé tágított Menedékhelyen nemcsak Gorkij szenvedőiről gondolkodott, s ebben az Autóbuzsmegállóban kérlelhetetlenül a korláthoz tessékel bennünket is. Megragadjuk a korlátot és várakozunk. Várakozunk, várakozunk. Így múlik el az életünk. Ég veled, drága Gyuri! S majd Ég velünk is.

ABLONCZY LÁSZLÓ

BENKŐ SAMU

Cseh Gusztáv kolozsvári grafikusművész emlékezete

KÉT BESZÉD

1.

Kedves Tárlatnéző Közönség!

Mikes Kelemen iskolájának e termében a falakat könyvek szentelték meg. Amikor utoljára itt megfordultam, körben a polcokon az egykori Lyceum-könyvtár könyvei álltak glédában. Az ajtó mellett jobbra — ha jól emlékszem —, úgy kézmagasságban, a polcon a szélső kötet első egyetemünk, a Báthori István alapította egyetem könyvtárából maradt fenn, s történetesen olyan példány volt, melynek korábban az első erdélyi fejedelem, János Zsigmond volt a tulajdonosa.

Azóta e könyvek innen pár száz méterre odébb, az Apáczai Csere János lakóháza helyén épült üveggalotába költöztek, de lám, a falak itt maradtak, s nem kis örömünkre ma is könyvnek adnak otthont.

Egy különleges, egyetlen példányban készült könyvnek.

Libellus pictus, azaz képekkel írt könyv lapjait láthatjuk a falakon, s mellettük még néhány más grafikai művet. Ezek együttesen arról tájékoztatnak, hogy az utóbbi három-négy esztendőben mi foglalkoztatta a művészt: szülőföldjén és idegenben milyen látvány mozgatta meg alkotó képzelőerejét és sa-